

situation and they are a product of communication. The approaches to the definition of criteria for the selection of grammatical structures for their further application in the process of learning English after German have been analyzed. The criteria for selection of grammatical structures have been determined: criteria of standard, complexity, differences between English and German, frequency of use, relevance to the needs of communication. The approaches to determining the criteria for choosing texts for teaching English after German have been studied. It has been established that the texts should be authentic; their subjects should correspond to the topics of the sections of the curriculum; the texts should be informative; grammatical structures used in them should be familiar to students; texts should reflect the functions of grammatical structures; they must be varied in genres. The article illustrates a sample of text selection for teaching English grammar after German.

Key words: grammatical competence, selection criterion, educational material, second foreign language, authentic text, grammatical competence, content of teaching, self-work, productive skills, receptive skills.

Дата надходження статті: «14» лютого 2018 р.

УДК 378.147:811.111

Конотон О. С.*

НАВЧАЛЬНО-СТРАТЕГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВІТЧИЗНЯНИХ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У статті наголошується на необхідності формування навчально-стратегічної компетентності в учнівства/студентства. Проаналізовано погляди сучасних вітчизняних науковців на суть і зміст трактування поняття «навчально-стратегічна компетентність». Розглянуто понад 10 дефініцій терміну «навчально-стратегічна компетентність» у контексті сучасних науково-методичних досліджень, встановлено відсутність його єдиного формулювання. Сформульоване робоче визначення терміну «навчально-стратегічна компетентність». Автор дотримується визначення навчально-стратегічної компетентності, яке було сформульоване І. П. Задорожною на основі ідей С. Ю. Ніколаєвої, додаючи до них рефлексивний аспект, визначаючи її як здатність студента самостійно користуватися раціональними прийомами розумової праці, стратегіями оволодіння мовленнєвими, лінгвосоціокультурними й мовними компетентностями, самостійно вдосконалюватися в міжкультурному спілкуванні на основі рефлексивної самооцінки результатів власної пізнавальної діяльності. Також описано шість підходів до розуміння навчально-стратегічної компетентності за О. Ванівською (компенсаторний, комунікативно-прагматичний, навчально-діяльнісний, метакогнітивний, диференційований та інтегрований підходи), із яких автором визначено інтегрований як домінуючий у сучасних вітчизняних наукових студіях. Аналіз вітчизняних науково-методичних досліджень за останні роки показав, що все більше вітчизняних науковців схиляються до інтегрованого розуміння навчально-стратегічної компетентності як поєднання двох взаємопов'язаних компонентів – навчальної і стратегічної компетентностей. Власне інтегрований підхід, на переконання автора, є найбільш прийнятним у розумінні навчально-стратегічної компетентності, оскільки він розглядає її в комплексі компенсаторних, комунікативно-прагматичних та навчальних дій, найбільш глибоко розкриває сутність цієї компетентності, відповідає процесам сприйняття та породження мовлення, а також навчання іноземної мови.

Ключові слова: навчально-стратегічна компетентність, англомовна комунікативна компетентність, компенсаторний, комунікативно-прагматичний, навчально-діяльнісний, метакогнітивний, диференційований та інтегрований підходи, англійська мова.

До складу комунікативної компетентності сучасні науковці відносять мовну, мовленнєву, лінгвосоціокультурну та навчально-стратегічну компетентності

*© Конотон О. С.

(Н. Ф. Бориско, С. Ю. Ніколаєва, Т. І. Олійник, В. В. Черниш, Л. В. Шерстюк та ін.). Розробники моделі комунікативної компетентності визначають її різні складові, але в усіх сучасних дослідженнях виокремлено стратегічну компетентність як її невід'ємну складову (L. F. Bachman, E. Berard, M. Breen, M. Canale, C. N. Candlin, J. A. van Ek, S. Savington, M. Swain та ін.), адже навчально-стратегічна компетентність (НСтК) пронизує всі складники міжкультурної комунікативної компетентності.

Входження вітчизняної освіти у світовий та європейській простір, перехід до інформаційного суспільства вимагають від учнів/студентів сформованості умінь працювати в умовах постійного потоку наукової інформації, здатності до самостійної роботи, самонавчання, самоконтролю та об'єктивної самооцінки власної навчальної діяльності, рефлексії тощо. У сучасних вимогах до мовної підготовки учнів/студентів значно зростає роль умінь здобувати інформацію з різних джерел, засвоювати, поповнювати та оцінювати її, застосовувати різні способи пізнавальної й творчої діяльності [17].

Отже, проблема формування НСтК у процесі вивчення іноземної мови є вкрай важливою. Актуальність цього питання також зумовлюється ще й тим, що серед науковців немає узгодженості щодо визначення поняття «НСтК». Отже, метою цієї статті є розгляд тлумачення терміну «НСтК» у сучасних вітчизняних науково-методичних дослідженнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій доводить, що термін «НСтК» уперше було описано в роботах M. Canale та M. Swain ще на початку 80-х років [16]. НСтК була визначена ними як «досконале володіння стратегіями вербального та невербального спілкування, які можуть бути задіяними, щоб компенсувати зрив у ньому, викликаний наявними умовами ситуації спілкування, що його обмежують, або недосконалою компетентністю співрозмовників в одній або декількох сферах комунікативної компетентності, і задля підвищення ефективності процесу спілкування» [16, с. 16]. Відповідно, першими НСтК стали досліджувати зарубіжні науковці (L. F. Bachman, E. Berard, M. Breen, M. Canale, C. N. Candlin, J. A. Van Ek, S. Savington, M. Swain та ін.), які не виокремлюють у структурі НСтК окремо навчальну й стратегічну компетентності.

В останні три десятиріччя у вітчизняних дослідників значно зростає інтерес до формування іншомовної НСтК учнів/студентів у навчанні іноземної мови. Окремі аспекти цієї проблеми знайшли вирішення у працях науковців: вивчено засади формування НСтК у процесі навчання мовної компетентності (Н. Є. Білоножко, 2010; Т.М. Сухарева, 2003; Л. Ф. Роптанова, 1991 та ін.); розроблено основи формування НСтК у процесі навчання аудіювання (С. Л. Ледовских, 2003; А. Е. Міхіна, 2009; Л. В. Ягеніч, 2007 та ін.); визначено методику формування НСтК у процесі навчання говоріння (Л. В. Бондарь, 2011; Ю. П. Гудима, 2018; М. С. Калініна, 2011; Л. О. Карева, 2000 та ін.) та навчання читання (В. Є. Бутева, 2014; Г. О. Кузнецова, 2004; Н. Г. Михайлова, 2008; Т. Ю. Тернових, 2007; А. Л. Тіхнонова, 2000; О. В. Цепкало, 2017 та ін.); описано формування іншомовної НСтК у процесі навчання письма (О. А. Михайленко, 2015 та ін.) та ін.

Розглянемо, як сучасні вітчизняні дослідники трактують поняття «НСтК» у дидактичній та методичній літературі. Узагальнимо в таблиці 1. різні погляди на поняття «НСтК» у вітчизняній науковій літературі в хронологічному порядку.

Проаналізувавши вище тлумачення трактування поняття «НСтК» сучасними дослідниками ми дотримуємося визначення, яке було сформульоване І. П. Задорожною на основі ідей С. Ю. Ніколаєвої, додаючи до них рефлексивний аспект. Отже, НСтК – це здатність студента самостійно користуватися раціональними прийомами розумової праці, стратегіями оволодіння мовленнєвими, лінгвосоціокультурними і мовними компетентностями, самостійно вдосконалюватися в міжкультурному спілкуванні на основі рефлексивної самооцінки результатів власної пізнавальної діяльності [6, с. 126-127].

Таблиця 1

Сутність трактування поняття «навчально-стратегічна компетентність» у вітчизняній дидактичній та методичній літературі

№	Рік	Трактування поняття «НСтК»	Дослідник
1	2	3	4
1.	2009	Здатність студента вибирати ефективні навчальні стратегії в процесі оволодіння навчальною дисципліною відповідно до його навчального стилю, із урахуванням метакогнітивних, емоційних і соціальних факторів [7].	В. А. Кононова
2.	2010	Поєднання двох компонентів: навчальної і стратегічної компетентностей.	С. Ю. Ніколаєва
3.	2013	Навчальна компетентність визначається як здатність і готовність особистості до усвідомленого й ефективного самостійного управління навчальною діяльністю від визначення цілей до самоконтролю та самооцінки результатів (Коряковцева Н. Ф., 2002), а стратегічна компетентність розглядається як здатність компенсувати в процесі спілкування недостатність знання мови, а також мовленнєвого й соціального досвіду спілкування іноземною мовою (Азимов Е. Г., Шукін А. Н., 1999) [9, с. 15], [11, с. 9-10].	Т. О. Олійник
4.	2013	Здатність студента самостійно користуватися раціональними прийомами розумової праці, стратегіями оволодіння мовленнєвими, лінгвосціологічними і мовними компетентностями, самостійно вдосконалюватися в міжкультурному спілкуванні на основі рефлексивної самооцінки результатів власної пізнавальної діяльності [6, с. 126-127]	І. П. Задорожна
5.	2014	Навчально-стратегічна компетентність охоплює знання різноманітних стратегій навчання. До цього виду компетентності належать: уміння аналізувати та оцінювати ситуацію спілкування; уміння здійснювати самоосвіту за допомогою підручника, словника, навчального посібника тощо; уміння задовольняти свої пізнавальні інтереси [14]	Я. С. Сенченко
6.	2014	Навчально-стратегічна компетентність характеризується як здатність і готовність особистості користуватися різними навчальними й комунікативними стратегіями в процесі оволодіння ІКК та поділяється на навчальну і стратегічну компетентності [15, с. 232]	М. О. Сушко

Продовження табл. 1

1	2	3	4
7.	2015	Навчальна компетентність – здатність студента користуватися раціональними прийомами розумової праці, стратегіями оволодіння лінгвосоціокультурними й мовними компетентностями; самостійно вдосконалюватися в міжкультурному спілкуванні. Стратегічна компетентність (іноді називається компенсаторною) – здатність компенсувати в процесі спілкування недостатній рівень володіння іноземною мовою, а також брак досвіду в мовному спілкуванні [13, с. 31]	О. А. Сенічкіна
8.	2015	Навчальна стратегічна компетентність як система метакогнітивних, когнітивних та мнемічних стратегій оволодіння мовленнєвими, лінгвосоціокультурними й мовними компетентностями [8, с. 23]	О. А. Михайленко
9.	...	Навчально-стратегічна компетентність складається з двох компонентів: навчальної та стратегічної компетентностей. Навчальна компетентність визначається як здатність і готовність особистості до усвідомленого й ефективного самостійного управління навчальною діяльністю від визначення завдання до самоконтролю та самооцінки. Стратегічна компетентність, розглядається як здатність компенсувати в процесі спілкування недостатність знання мови, долати мовний бар'єр, який виникає в процесі реального спілкування іноземною мовою [10]	О. В. Никитенко
10.	2018	Здатність і готовність особистості користуватися різними навчальними і комунікативними стратегіями в процесі оволодіння іншомовною комунікативною компетентністю й у ситуаціях реального міжкультурного спілкування. НСтК складається із двох компетентностей: навчальної та стратегічної, які базуються на складній і динамічній взаємодії відповідних умінь, навичок, знань та усвідомленостей [5, с. 19]	Ю. П. Гудима

НСтК можна трактувати як у широкому (лінгводидактичному), так і вузькому (лінгвометодичному) сенсі. У широкому значенні – це здатність визначати загальну мету власної пізнавальної, навчальної діяльності з предмета, планувати свою навчальну діяльність для досягнення визначеної мети, виконувати сплановані дії та операції, реалізовувати сплановані стратегії, оцінювати отримані результати навчальної чи будь-якої іншої діяльності.

У вузькому сенсі НСтК розглядається як здатність особистості аналізувати мовні й позамовні сутності, явища, закономірності, зіставляти, порівнювати, групувати, узагальнювати, виділяти головні й другорядні ознаки, властивості, моделювати мовні й позамовні елементи, уявляти предмети й за допомогою мовних виражальних засобів

описувати їх, явища, дії, події, компенсувати виявлені недоліки в усній та письмовій мовній діяльності, робити припущення щодо способу розв'язання навчальних завдань, добирати докази для підтвердження чи спростування власних і чужих висловлювань, використовувати власний і чужий (опосередкований) досвід та критично оцінювати свої вчинки і вчинки інших людей [12, с. 51].

О. І. Ванівською було визначено й описано шість підходів до розуміння НСтК у лінгвометодичному дискурсі: компенсаторний, комунікативно-прагматичний, навчально-діяльнісний, метакогнітивний, диференційований та інтегрований підходи [1–4].

Прихильники компенсаторного підходу до розуміння НСтК розглядають її як складову комунікативної компетентності у зв'язку з лінгвістичною, міжкультурною, прагматичною, дискурсивною, мовленнєвими й убачають потребу в формуванні НСтК як у рецептивному, так і в продуктивному мовленні. Навчання НСтК при такому підході має здійснюватися в комунікативно-прагматичному руслі – усі стратегії застосовуються для порозуміння зі співрозмовником – а також в лінгвосціологічному аспекті – з урахуванням вербальних і невербальних засобів спілкування носіїв мови [2, с. 56–60].

У комунікативно-прагматичному підході НСтК розглядають як прагматично-дискурсивний феномен – арсенал мовленнєвих стратегій і тактик, спрямованих на пошук потрібних мовних засобів для вирішення комунікативних завдань, на організацію тактико-стратегічного апарату мовленнєвої поведінки мовців, на оптимізацію, планування та реалізацію процесу комунікації в побутовому та професійному середовищі залежно від параметрів комунікативної ситуації й конкретного ситуативного контексту [1, с. 56–60].

Представники навчально-діялісного підходу розглядають НСтК в початково-пізнавальному аспекті як арсенал когнітивних, метакогнітивних і мнемічних стратегій, спрямованих на оволодіння мовою, на організацію самоосвіти, на організацію навчання та рефлексивного осмислення своєї навчальної діяльності [3, с. 52].

У метакогнітивному підході НСтК розглядають лише як процес планування мовлення без реалізації. Представники цього підходу розмежовують поняття стратегічної та дискурсивної компетентностей, відповідно, як процес планування та реалізації мовлення [4, с. 38].

Представники диференційованого розуміння НСтК розглядають дискурсивну (комунікативно-прагматичну), стратегічну, компенсаторну та навчальну компетентності, надаючи кожній із них статус окремої [там само, с. 38].

При інтегрованому підході науковці розглядають НСтК у поєднанні компенсаторного, навчально-діялісного та комунікативно-прагматичних аспектів [там само, с. 39]. Аналіз вітчизняних науково-методичних досліджень за останні роки (починаючи з 2000 року) показав, що все більше вітчизняних науковців схиляються до інтегрованого розуміння НСтК як поєднання двох взаємопов'язаних компонентів – навчальної і стратегічної компетентностей. Власне інтегрований підхід, на наше переконання, і є найбільш прийнятним у розумінні НСтК, оскільки він розглядає її в комплексі компенсаторних, комунікативно-прагматичних та навчальних дій, найбільш глибоко розкриває сутність цієї компетентності, відповідає процесам сприйняття та породження мовлення, а також навчання іноземної мови [там само, с. 41].

Отже, перспективами подальших досліджень вважаємо визначення структури і змісту НСтК, вимог до рівня володіння НСтК певним контингентом учнів/студентів.

Література:

1. Ванівська О. І. Комунікативно-прагматичний підхід у формуванні стратегічної іншомовної компетентності. *Молодь і ринок*. 2016. № 8 (139). С. 56–60.
2. Ванівська О. І. Стратегічна іншомовна компетентність як предмет лінгвометодичних досліджень: компенсаторний підхід. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. Budapest, 2016. IV (46), Issue: 97. С. 56–60.

3. Ванівська О. І. Стратегічна іншомовна компетентність як предмет лінгвометодичних досліджень: навчально-діяльнісний підхід. *Імідж сучасного педагога*. 2016. № 7. С. 51–52.
4. Ванівська О. І. Стратегічна іншомовна компетентність як предмет лінгвометодичних досліджень: метакогнітивний, диференційований та інтегрований підходи. *Молодь і ринок*. 2017. № 9 (152). С. 37-43.
5. Гудима Ю. П. Формування у майбутніх учителів англійської мови навчально-стратегічної компетентності в діалогічному мовленні: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Київський національний лінгвістичний університет. Київ, 2018. 236 с.
6. Задорожна І. П. структура та зміст навчально-стратегічної компетентності майбутніх учителів англійської мови. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти*. 2013. Випуск 22. С. 125-133.
7. Кононова В. А. Модель формирования стратегической учебной компетенции у студентов первого курса языкового факультета университета (на примере обучения английскому языку): дис.... канд. пед. наук: 13.00.02 / СПб. гос. ун-т. СПб., 2009. 252 с.
8. Михайленко О. А. Методика навчання майбутніх філологів стратегій письмового перекладу офіційно-ділових текстів української мови на англійську): дис.... канд. пед. наук: 13.00.02 / Київ. нац. у-т ім. Т.Шевченка. Київ, 2015. 258 с.
9. Ніколаєва С. Ю. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентнісного підходу. *Іноземні мови*. 2010. № 2. С. 11-17.
10. Никитенко О. В. Значення навчально-стратегічної компетентності у формуванні іншомовного професійного спілкування студентів. URL: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/15627/1/Nikit-%201.pdf>.
11. Олійник Т. І. Особливості формування навчально-стратегічної компетентності. *Іноземні мови*. 2013. № 4. С. 9-20.
12. Рябоконт В. В. Формування діяльнісної (стратегічної) компетентності в учнів на уроках української мови в основній школі: дис.... канд. пед. наук: 13.00.02 / Черкас. нац. у-т ім. Б. Хмельницького. Черкаси, 2016. 227 с.
13. Сенчикіна О. А. Методы оценивания сформированности иноязычной коммуникативной компетенции студентов-психологов (на материале английского языка): дис.... канд. пед. наук: 13.00.02 / Фед. гос. бюд. образоват. учрежд. высшего проф. образов. «СПб гос. ун-т». СПб., 2015. 229 с.
14. Сенченко Я. С. Зміст формування англійської комунікативної компетентності учнів професійних ліцеїв. *Вісник Запорізького національного університету*. 2014. № 1 (22). С. 274-282.
15. Сушко М. О. Зміст граматичної компетентності китайською мовою. *Науковий вісник кафедри Юнеско КНЛУ Серія Філологія. Педагогіка. Психологія*. 2014. Випуск 29. С. 229-236.
16. Canale M., Swain M. Theoretical Bases of Communicative Approaches to Second Language Teaching and Testing. *Applied Linguistics*. 1980. Vol. 1. P. 1-47.
17. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment. Council of Europe. Cambridge, Cambridge University Press, 2001. 260 p.

Konotop O. S.

EDUCATIONAL AND STRATEGIC COMPETENCE IN THE CONTEXT OF MODERN SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL RESEARCH.

The article emphasizes on the necessity of formation of educational-strategic competence for students. The views of modern native scholars on the essence and content of the interpretation of the concept of «educational and strategic competence» are analyzed. Over 10 definitions of the term «educational and strategic competence» are considered in the context of modern scientific and methodological research, and the lack of its unified formulation has been defined. The author formulated working definition of the term «educational and strategic competence». We stick to the definition of the educational-strategic competence, which was formulated by I. P. Zadorozhnaya developed ideas S. Yu. Nikolaeva, adding to them the reflexive aspect, defining it as the ability of the student to use independently rational methods of mental labor, strategies of mastering the language, linguistic, socio-cultural and linguistic competencies, independently improve themselves in intercultural communication on the basis of reflexive self-assessment of the results of their own cognitive activity . There are also six approaches to the understanding of the educational and strategic competence

suggested by O. Vanovskaya (compensatory, communicative-pragmatic, educational-activity, metacognitive, differentiated and integrated approaches), from which the author defined integrated as the dominant one in modern national scientific studios. An analysis of native scientific and methodological research in recent years has shown that more and more scholars are inclined to an integrated understanding of educational and strategic competence, as a combination of two interrelated components – educational and strategic competencies. Indeed, an integrated approach, according to the author, is the most acceptable in the sense of educational and strategic competence, because he considers it in the complex of compensatory, communicative-pragmatic and educational actions, the most deeply reveals the essence of this competence, corresponds to the processes of perception and generation of speech, as well as the teaching of foreign languages.

Key words: educational-strategic competence, English-language communicative competence, compensatory, communicative-pragmatic, educational-activity, metacognitive, differentiated and integrated approaches English language.

Дата надходження статті: «07» березня 2018 року

УДК 372.8:811

*Lytvynenko I. Yu.**

ROLE OF CLIL FOR LEARNING MARITIME ENGLISH

The purpose of the article is to analyze the content-language learning in maritime educational establishments at the English lessons. The relevance and novelty of the research are determined. The mechanisms of realization of the content-linguistic integrated methodology are described in the training of future seamen, necessary for the achievement of this training effectiveness. The peculiarities and advantages of the content-linguistic learning method in marine educational institutions for mastering English language are considered. They are: development of academic language proficiency; development of cognitive skills (the ability to express complex thought processes appropriately); focusing on the process of learning rather than the outcome; working in small group promotes quantity and functional scope of cadets' language output; task-based activities provide meaningful and authentic communication that is functional and relevant to the cadets' needs; opportunities for real meaning negotiation with teacher, which arises in the course of the pressure to produce comprehensible output. The main components of the content-language learning for maritime English are characterized: content – integrating content from across the curriculum; cognition – creativity, higher-order thinking and knowledge processing; communication – mediating ideas, thoughts and values; culture – interpreting and understanding significance of language. The methodical techniques of content - linguistic learning of future sailors are considered. They are: the collaboration between teachers; the principles of performance-based testing should be applied; the usage of the interactive and learner-centered pedagogical approach; exposing cadets to an appropriately demanding input (by selecting, adapting and scaffolding it); the employing of higher-order thinking interactive activities by teachers; the elicitation of the output production by teachers; the assessment should take both factors (language and content) into account.

Key words: content language learning (CLIL), Maritime English, language, interconnection, cognition, content, communication.

As to the International Convention on Training and Certification of Seafarers and Watchkeeping (STCW): «All officers who carry a watch must have a good skill of oral and written English. Adequate knowledge of the English language should allow the seaman to use navigational charts and other marine publications; understand meteorological information and messages about the safety and vessel handling; communicate with other vessels, coast stations and VTS centers and perform officers' duties, basing on the possibility to use and

*© Lytvynenko I. Yu.